

Prirodzená autorita vo výchove.

Stanislav Hvozdík

Počúvame často, ako sa rodičia 15-16 ročnej mládeže sťažujú sebe navzájom, že chybou, ktorú urobili vo výchove, bolo, že si nevybudovali u svojich detí potrebnú autoritu. Uspokojili sa s tým, že deťom boli ako starší kamaráti. Prirodzená autorita učí človeka rozlišovať dôležité od menej dôležitého. Prirodzená autorita učí hodnotiť javy, udalosti, veci okolo nás. Ide o to aby sa prirodzenou autoritou stalo svedomie, dodržanie slova, zodpovednosť, aby platila prirodzená autorita rodiny, rodičovských záväzkov, manželstva. Aby spoločnosť a ľudia boli citliví na prirodzenú autoritu dobre vykonanej práce. Ale aj prirodzenú autoritu úcty navzájom. Aby sa tak obmedzila relativizácia hodnôt.

To povestné kyvadlo prešlo z extrému autoritárstva do druhého extrému, žiadna autorita, pretože autorita znamená iba potlačenie niečoho. Akoby potlačiť niečo bolo už samo od seba zlé. Napríklad potlačenie pohodlnosti až lenivosti. Potlačenie zlých impulzov, trebárs oklamať niekoho, akoby bolo zlé. Z výchovy akoby sa vytratilo to známe z desatora prikázaní, nesmieš. Akoby akékoľvek „nesmieš“ potláčalo nejaké právo na niečo príjemné a zmysluplné, pričom veľa krát ide o výhovorky ospravedlňujúce príjemné a nezmysluplné. Rozšírilo sa podozrievanie, že také čosi ako povedať si „nesmieš“ v sebe skrýva zákaz premýšľať. A že to „nesmieš“ je dôsledkom, že sa dosť nepremýšľalo a teraz sa to zakazuje. Aktuálne je tu pripomenúť prof. J. Gráca, ktorý uvádza, že je tu dôležité uvažovanie aj tom čo by sa mohlo stať z hľadiska záporných úmyslov. Práveže, zlé premýšľanie je na začiatku neskôr prejaveneho zla. Z jeho výskumov mimo iného vyplýva, že ľudia síce poznajú hodnoty, ale majú ťažkosti uplatniť ich v každodennom živote, objaviť ich v spleťtosti udalostí. Zlo nie je iba to čo sa prejaví, ale aj to čo je v rovine úmyslu. Vedomie toho, že sa niečo nesmie, sa od dávna spája s mravnosťou. Ale samo slovo mravnosť, akoby patrilo do starých čias. A je to spojené so snahou oddeliť kultúru od kresťanstva. Kresťanstvo v kultúre položilo dôraz na úmysel. Teda to čo vnútorne reguluje. Čo sa nekoná iba vtedy, keď sa druhý pozerajú. Keď je kontrola iba z vonku, ale aj z vnútra. Odstránenie toho „nesmieš“ vo výchove, môže viesť k tomu, že v posudzovaní príčin problémov sa nevytvorí rozlišovanie medzi vnútorným zapríčinením, alebo seba zapríčinením niečoho a vonkajším príčinami niečoho. Môže sa preferovať iba šablónovité videnie príčin problémov tak, že sú zapríčinené iba vonkajšími okolnosťami. Ľudove sa tomu hovorí výhovorkami. Psychológia zachytila tento trend ako reálny. Napríklad pojem atribúcia znamená, že sa pýtame po tom čo považuje subjekt za príčinu svojho problému. A či je to reálny pohľad na skutočnú príčinu. Podobne psychológ Glasser rozpracoval realitnú terapiu, kde neberie ohľad na výhovorky, tie odvádzajú človeka od reality, od skutočných príčin. Zodpovednosť pomáha nájsť príčinu. W. Glasser prichádza s ideou, potrebnou pre naše časy, že uspokojovanie potrieb nemá byť na úkor iného človeka. Vedie človeka k objaveniu jeho stratenej reality, ktorá je daná možnosťou konať zodpovedne. Uvádza, že každý človek má dve také základné potreby, potrebu spolupatričnosti, vzťahovať sa k niekomu, potrebu lásky a potrebu po hodnote seba. Nelíšime sa v tých potrebách,

ale v spôsobe ako ich uspokojujeme. Ak žiak klame, napríklad zatají zlú známku, je to príklad chybného správania, ktorým si chce aspoň na krátky čas „zachovať“ tieto dve potreby, ostať v očiach rodičov „hodnotný“ a ostať „milovania hodný.“ Odložiť neprijemnosť. Vo výchove treba preto deti, mládež učiť pracovať s vlastnými chybami, neunikat' od nich do iluzórnych výhovoriek. Chyba sama od seba by nemala znehodnotiť tieto dve potreby, ak je zachovaná snaha s chybou pracovať. K tomu je potrebné vedomie napríklad rodičovskej prirodzenej autority. Ale aj iných prirodzených autorít, ktoré zakladajú pravidlá. Iluzórna predstava vo výchove, že iba ten je dobrý, má hodnotu, ktorý neurobil žiadnu chybu neučí pracovať s chybou, ale sa jej vyhýbať. Unikáť chybe, zatajovať chybu. Dôležité je v rodine preto veľa spolu hovoriť. V rodinách, kde beží permanentne televízor, sedí sa za internetom, v tých rodinách dochádza k vzájomnej medziľudskej strate. A čo viacej, zle postavené programy, ktoré nediferencujú hodnoty, môžu nastaviť vedomie ľudí na idoly, ktoré sú založené povrchno, silovo, materialisticky, iluzórne na fiktívnom úspechu. A tak sa prirodzená autorita rodiny môže rozpustiť televíziou, internetom a podobne. Ilúzia, že problémy do života nepatria, že sú iba znakom nešikovných, pochádza tiež prevažne z mediálneho priestoru. Je preto dôležité, aby súčasťou výberu vedúcich pracovníkov verejnoprávnej RTVS bola aj verejnosť, napríklad možnosťou vyjadriť sa k ponuke uchádzačov. Málokedy programy v RTVS berú do úvahy skutočné rozloženie v populácii.

Pozorujeme mediálny vplyv aj na tradíciu, napríklad domácich, rodinných osláv. Dieťa má narodeniny, alebo meniny a v kruhu rodiny ich osláviť. Nezriedkavá je alternatíva toho, že rodičia, povedzme prenajmú nejaký spoločenský priestor mimo rodinu, pozvú tam mnoho ľudí a tak dieťa stráca väzbu na domov. Ak tomu pridáme víkendové putovanie zámožnejších rodičov po rozličných destináciách, nevytvára sa u dieťaťa vedomie, že jeho bytie má pevné miesto, kde je doma. Environmentálna psychológia prichádza s mnohými upozoreniami o význame vzťahu človeka k miestu, ktorá je pre neho osobitne významná. Miesto, ktoré sa spája s jeho vývinom, identitou, dozrievaním a významy kotviacimi skúsenosťami sa nedá nahradiť frázou, že „človek je všade doma“. Môžeme citovať filozofa M. Schellera, že nachádzaním svojho vlastného miesta vo svete sa svet stáva usporiadaný. Súčasťou toho je aj životnosť prirodzených autorít. Zmysel pre prirodzenú autoritu má silnú oporu v kresťanstve. Boh ako prirodzená autorita a od nej odvodené významy sú celoživotnou záležitosťou a podporujú u človeka jeho vychovávateľnosť. V súčasnosti mnohí hovoria, človek je manipulovateľný, nedá sa na neho spoľahnúť. Preto mu vytvoríme systém, ktorý ho bude riadiť. Takto sa vynára totalita, jej znakom je, že berie deti privčias z rodín pod rozličnými zámienkami. Prirodzená autorita je pozícia dôvery v to, že človek je vychovávateľný, že sa môže zlepšovať, zdokonaľovať. Dôležité je, aby to čo je praktické hľadalo súvis s existencionálnym, zmysluplným, zmyslom života. Oproti tomu rezignácia na prirodzenú autoritu je často spojená s odmietnutím kresťanstva, Boha. S nadmernou dôverou iba v dielo ľudské, dôverou v civilizačný systém, ktorí redukuje človeka na svoju podobu. Zbaví ho slobody, autonómnosti, podriadi ho svojim normám, ktorými chce nahradiť hodnoty. Takto sa rodí totalita a s ňou kríza zmyslu života. Generativita je pojem, ktorý vyjadruje

skutočnosť, že človek chce pretrvať v niečom čo prekračuje dĺžku jeho života. Napríklad poskytnúť svedectvo, ktoré môže byť oporou pre budúce generácie. A týmto svedectvom môže byť aj kresťanský založený odkaz na prirodzenú autoritu.